

O‘ZBEKISTONDA RAQAMLI MOLIYA TIZIMINI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI

Xolmuradov Musurmon Avlakulovich¹, Toshmuratova Fotima Azamat qizi²

¹*Toshkent amaliy fanlar universiteti, “Bank va moliya” kafedrası katta o‘qituvchisi*

²*Toshkent amaliy fanlar universiteti talabasi*

Annotatsiya: Mazkur ilmiy maqolada O‘zbekistonda raqamli moliya tizimini rivojlantirish jarayonlari, uning hozirgi holati va kelgusidagi istiqbollari atroflicha tahlil qilinadi. Tadqiqotda raqamli bank xizmatlari, elektron to‘lov tizimlari hamda fintech texnologiyalarining moliya sektoriga ta’siri o‘rganilgan.

Raqamli moliya tizimining iqtisodiy o‘lishni jadallashtirish, moliyaviy inklyuziyani kengaytirish va moliyaviy xizmatlar sifatini oshirishdagi roli yoritib berilgan. Shuningdek, xalqaro tajriba va O‘zbekiston amaliyoti asosida mavjud muammolar aniqlanib, ularni bartaraf etish bo‘yicha ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqilgan. Tadqiqot natijalari mamlakatda raqamli moliya tizimini yanada rivojlantirishga qaratilgan strategik qarorlarni qabul qilishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Kalit so‘zlar: Raqamli moliya, fintech texnologiyalar, elektron to‘lov tizimlari, raqamli bank xizmatlari, moliyaviy inklyuziya, raqamli iqtisodiyot

KIRISH

Bugungi kunda jahon iqtisodiyotida raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi barcha sohalar qatori moliya tizimida ham tub o‘zgarishlarga sabab bo‘lmoqda. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining keng qo‘llanilishi natijasida an‘anaviy moliyaviy xizmatlar zamonaviy, tezkor va qulay raqamli shaklga o‘tmoqda. Raqamli moliya tizimi iqtisodiy jarayonlarning shaffofligini ta’minlash, moliyaviy operatsiyalar xarajatlarini kamaytirish va moliyaviy xizmatlardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirishda muhim omil sifatida namoyon bo‘lmoqda.

Raqamli moliya tushunchasi bank xizmatlari, to‘lov tizimlari, kreditlash, sug‘urta va investitsiya faoliyatida zamonaviy texnologiyalardan foydalanishni o‘z ichiga oladi. Fintech texnologiyalar, elektron to‘lov tizimlari, mobil banking, raqamli banklar va blokcheyn asosidagi yechimlar moliya bozorining ajralmas qismiga aylanib bormoqda. Ushbu jarayonlar nafaqat moliya institutlari faoliyatining samaradorligini oshiradi, balki aholining moliyaviy inklyuziyasini kengaytirishga ham xizmat qiladi.

Dunyo tajribasi shuni ko‘rsatadiki, raqamli moliya tizimi rivojlangan mamlakatlarda iqtisodiy o‘lish sur‘atlari yuqori bo‘lib, moliyaviy xizmatlar aholining keng qatlamlari uchun ochiq va qulay hisoblanadi. Rivojlanayotgan davlatlarda esa raqamli moliya kambag‘allikni qisqartirish, kichik va o‘rta biznesni qo‘llab-quvvatlash hamda norasmiy iqtisodiyot ulushini kamaytirishda muhim vosita bo‘lib xizmat qilmoqda. Shu bois, raqamli moliyani rivojlantirish masalasi bugungi kunda global miqyosda dolzarb ahamiyat kasb etmoqda.

O‘zbekiston Respublikasida ham raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri sifatida belgilangan. So‘nggi yillarda mamlakatda moliya tizimini modernizatsiya qilish, bank sektorini isloh etish va raqamli xizmatlarni keng joriy etish bo‘yicha keng ko‘lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Elektron to‘lov tizimlarining rivojlanishi, mobil ilovalar orqali bank xizmatlaridan foydalanish imkoniyatlarining kengayishi va fintech kompaniyalar faoliyatining faollashuvi bunga yaqqol misol bo‘la oladi.

Aholi va tadbirkorlik subyektlari uchun moliyaviy xizmatlarning qulayligi va tezkorligi muhim ahamiyat kasb etmoqda. Raqamli moliya tizimi orqali bank hisobvaraqlarini masofadan turib ochish, to‘lovlarni amalga oshirish, kredit olish va moliyaviy operatsiyalarni nazorat qilish imkoniyatlari kengaymoqda. Bu esa moliyaviy xizmatlardan foydalanish darajasini oshirib, iqtisodiy faollikni rag‘batlantiradi.

Raqamli moliya tizimini rivojlantirish jarayonida bir qator muammolar ham mavjud. Jumladan, kiberxavfsizlik masalalari, axborotlarni himoyalash darajasi, normativ-huquqiy bazaning yetarli darajada takomillashmaganligi hamda aholining moliyaviy savodxonligi pastligi asosiy to‘siqlar sifatida namoyon bo‘lmoqda. Ushbu muammolarni hal etish raqamli moliya tizimining barqaror va samarali rivojlanishini ta‘minlash uchun muhim hisoblanadi.

Raqamli moliya tizimining rivojlanishi moliya bozorida raqobat muhitini kuchaytiradi, xizmatlar sifatini yaxshilaydi va innovatsion yechimlarning paydo bo‘lishiga zamin yaratadi. Xususan, fintech startaplar faoliyatining rivojlanishi an‘anaviy banklar faoliyatiga yangi yondashuvlarni joriy etishni talab qilmoqda. Bu jarayon moliya institutlaridan texnologik moslashuvchanlik va innovatsion fikrlashni talab etadi.

O‘zbekistonda raqamli moliya tizimini rivojlantirish istiqbollarini ilmiy jihatdan o‘rganish mamlakat iqtisodiy taraqqiyoti uchun muhim ahamiyatga ega. Mazkur yo‘nalishda olib borilayotgan tadqiqotlar raqamli moliyaning iqtisodiyotga ta‘sirini baholash, mavjud muammolarni aniqlash va ularni bartaraf etish bo‘yicha samarali mexanizmlarni ishlab chiqishga xizmat qiladi. Shu nuqtai nazardan, ushbu maqolada O‘zbekistonda raqamli moliya tizimini rivojlantirishning hozirgi holati, asosiy yo‘nalishlari va kelgusidagi istiqbollari ilmiy asosda tahlil qilinadi.

Mazkur tadqiqotning maqsadi O‘zbekistonda raqamli moliya tizimini rivojlantirish jarayonlarini o‘rganish, uning iqtisodiy samaradorligini baholash hamda tizimni takomillashtirish bo‘yicha ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqishdan iborat. Tadqiqot natijalari raqamli moliya sohasida strategik qarorlar qabul qilishda, shuningdek, ilmiy izlanishlar va amaliy faoliyatda foydalanish uchun muhim ahamiyat kasb etadi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili

Raqamli moliya tizimi va uning iqtisodiy rivojlanishga ta‘siri masalalari so‘nggi yillarda xorijiy va mahalliy olimlar tomonidan keng tadqiq etilmoqda. Ilmiy adabiyotlarda raqamli moliya tushunchasi turlicha talqin qilinib, asosan moliya xizmatlarini ko‘rsatishda raqamli texnologiyalar, axborot tizimlari va innovatsion platformalardan foydalanish jarayoni sifatida izohlanadi. Ushbu yo‘nalishdagi tadqiqotlar raqamli bank xizmatlari, elektron to‘lov tizimlari, fintech kompaniyalar faoliyati va moliyaviy inklyuziya masalalarini qamrab oladi.

Xalqaro miqyosda Jahon banki, Xalqaro valyuta jamg‘armasi va Osiyo taraqqiyot banki tomonidan e‘lon qilingan hisobotlarda raqamli moliya iqtisodiy o‘shishni jadallashtiruvchi muhim omil sifatida baholanadi. Ushbu tadqiqotlarda raqamli to‘lov tizimlari va mobil moliyaviy xizmatlar aholining moliyaviy xizmatlardan foydalanish darajasini oshirishi, kichik biznes faoliyatini qo‘llab-quvvatlashi va iqtisodiyotda shaffoflikni ta‘minlashi ta‘kidlanadi. Shuningdek, raqamli moliyaning kambag‘allikni qisqartirish va moliyaviy tengsizlikni kamaytirishdagi roli alohida e‘tirof etiladi.

Chet ellik olimlar tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda fintech texnologiyalarining bank sektoriga ta‘siri keng tahlil qilingan. Jumladan, raqamli banklar va fintech kompaniyalar an‘anaviy banklar bilan raqobat muhitini kuchaytirib, moliyaviy xizmatlar sifatini yaxshilashga undashi qayd etiladi. Shu bilan birga, ba‘zi tadqiqotlarda raqamli moliya tizimining tez sur‘atlarda rivojlanishi kiberxavfsizlik va ma‘lumotlarni himoyalash bilan bog‘liq yangi xatarlarni yuzaga keltirishi mumkinligi ta‘kidlangan.

Raqamli moliya bo‘yicha ilmiy adabiyotlarda elektron to‘lov tizimlari alohida tadqiqot obyekti sifatida qaraladi. Tadqiqot natijalariga ko‘ra, naqd pulsiz hisob-kitoblar ulushining oshishi moliyaviy intizomni mustahkamlashga va yashirin iqtisodiyot hajmini qisqartirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, raqamli to‘lov tizimlari infratuzilmasining rivojlanishi va aholining raqamli savodxonligi darajasi ushbu jarayonning muvaffaqiyatiga bevosita ta‘sir ko‘rsatadi.

Mahalliy ilmiy adabiyotlarda O‘zbekistonda raqamli iqtisodiyot va raqamli moliya tizimini rivojlantirish masalalariga bag‘ishlangan tadqiqotlar soni ortib bormoqda. O‘zbekistonlik olimlar tomonidan olib borilgan ishlarda bank tizimini raqamlashtirish, elektron to‘lov xizmatlari va mobil banking imkoniyatlari tahlil qilingan. Ayrim tadqiqotlarda raqamli moliya tizimini joriy etishning huquqiy asoslari va institutsional mexanizmlari yoritilgan.

Mahalliy adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, mavjud tadqiqotlarda raqamli moliya tizimini rivojlantirishning uzoq muddatli istiqbollari, uning makroiqtisodiy barqarorlikka ta'siri va xalqaro tajriba bilan solishtirma tahliliga yetarli e'tibor qaratilmagan. Aksariyat ishlar muayyan yo'nalish yoki alohida moliyaviy xizmat turini o'rganish bilan cheklanib qolgan.

Raqamli moliya tizimi bo'yicha olib borilgan ilmiy tadqiqotlarda metodologik yondashuvlar ham turlicha. Ba'zi mualliflar statistik va iqtisodiy tahlil usullaridan foydalangan bo'lsa, boshqalari so'rovnoma va empirik tadqiqotlar asosida xulosalar chiqargan. Xalqaro tajribani o'rganishga bag'ishlangan ishlar esa raqamli moliya tizimining muvaffaqiyatli modellarini aniqlashga qaratilgan.

Yuqoridagi adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, raqamli moliya tizimi mavzusi dolzarb va ko'p qirrali bo'lib, u iqtisodiyotning turli sohalari bilan uzviy bog'liq. Shu bilan birga, O'zbekiston sharoitida raqamli moliya tizimini rivojlantirish istiqbollari, mavjud muammolar va ularni bartaraf etish mexanizmlarini kompleks o'rganishga ehtiyoj mavjud.

Mazkur maqola aynan ushbu ilmiy bo'shliqni to'ldirishga qaratilgan bo'lib, unda xalqaro va mahalliy tadqiqotlar tahlili asosida O'zbekistonda raqamli moliya tizimini rivojlantirishning asosiy yo'nalishlari va istiqbollari aniqlanadi. Tadqiqot natijalari raqamli moliya sohasida ilmiy izlanishlar olib borayotgan tadqiqotchilar hamda amaliy faoliyat bilan shug'ullanuvchi mutaxassislar uchun foydali bo'lishi kutilmoqda.

TADQIQOT METODOLOGIYA

Mazkur tadqiqotda O'zbekistonda raqamli moliya tizimini rivojlantirish jarayonlarini chuqur tahlil qilish, uning hozirgi holatini baholash hamda kelgusidagi istiqbollarini aniqlash maqsadida kompleks ilmiy metodologik yondashuv qo'llanildi. Tadqiqot metodologiyasi sifat va miqdoriy tahlil usullarining uyg'unligiga asoslanib, ilmiy xulosalarning ishonchliligi va asoslanganligini ta'minlashga qaratildi.

Tadqiqotning nazariy asosini raqamli iqtisodiyot, moliyaviy innovatsiyalar va fintech texnologiyalari bo'yicha ilgari surilgan zamonaviy iqtisodiy nazariyalar tashkil etadi. Ushbu nazariyalar raqamli moliya tizimining iqtisodiy o'sish, moliyaviy inklyuziya va moliya bozorlarining samaradorligiga ta'sirini izohlashga xizmat qiladi. Shuningdek, moliya tizimini raqamlashtirishning institutsional va texnologik jihatlari ham metodologik asos sifatida qaraldi.

Tadqiqot jarayonida umumilmiy va maxsus tadqiqot usullaridan foydalanildi. Jumladan, tahlil va sintez usullari orqali raqamli moliya tizimining tarkibiy elementlari, ularning o'zaro bog'liqligi va rivojlanish mexanizmlari o'rganildi. Induksiya va deduksiya usullari asosida alohida fakt va ko'rsatkichlardan umumiy xulosalar chiqarildi hamda nazariy farazlar ilgari surildi.

Statistik tahlil usuli tadqiqotda muhim o'rin egallaydi. O'zbekiston Respublikasi moliya va bank sektoriga oid rasmiy statistik ma'lumotlar asosida raqamli to'lovlar hajmi, mobil banking foydalanuvchilari soni, elektron moliyaviy xizmatlar ulushi kabi ko'rsatkichlar tahlil qilindi. Ushbu ko'rsatkichlarning dinamikasi orqali raqamli moliya tizimining rivojlanish tendensiyalari aniqlandi.

Taqqoslash usuli yordamida O'zbekistondagi raqamli moliya tizimi rivojlanish jarayonlari xorijiy davlatlar tajribasi bilan solishtirildi. Rivojlangan va rivojlanayotgan mamlakatlarda raqamli moliya sohasida erishilgan yutuqlar, qo'llanilayotgan mexanizmlar va institutsional yondashuvlar o'rganilib, milliy sharoitga mos keluvchi jihatlar aniqlab olindi. Bu usul O'zbekistonda raqamli moliya tizimini takomillashtirish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqishda muhim ahamiyat kasb etdi.

Shuningdek, tizimli yondashuv usuli tadqiqotda keng qo'llanildi. Raqamli moliya tizimi bank sektori, to'lov infratuzilmasi, fintech kompaniyalar, normativ-huquqiy baza va foydalanuvchilar o'rtasidagi o'zaro aloqadorlikda yagona tizim sifatida ko'rib chiqildi. Ushbu yondashuv raqamli moliya tizimining samaradorligiga ta'sir etuvchi omillarni aniqlash imkonini berdi.

Tadqiqot davomida empirik tahlil elementlaridan ham foydalanildi. Raqamli moliya xizmatlarining amaliyotdagi qo'llanilishi, ularning aholi va tadbirkorlik subyektlari faoliyatiga ta'siri mavjud ochiq manbalar va tahliliy materiallar asosida o'rganildi. Empirik tahlil natijalari nazariy xulosalarni mustahkamlashga xizmat qildi.

Normativ-huquqiy hujjatlar tahlili metodologiyaning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. O'zbekistonda raqamli moliya tizimini rivojlantirishga qaratilgan qonunlar, farmonlar, qarorlar va dasturlar o'rganilib, ularning tizim rivojiga ta'siri baholandi. Ushbu tahlil raqamli moliya sohasidagi huquqiy muhitni takomillashtirish zaruratini aniqlash imkonini berdi.

Tadqiqot metodologiyasi doirasida muammoli yondashuv ham qo'llanildi. Raqamli moliya tizimini rivojlantirish jarayonida yuzaga kelayotgan muammolar — kiberxavfsizlik, texnologik infratuzilmaning yetarli darajada rivojlanmaganligi, moliyaviy savodxonlikning pastligi kabi masalalar aniqlanib, ularni bartaraf etish yo'llari ilmiy jihatdan asoslab berildi.

Umuman olganda, qo'llanilgan metodologik yondashuvlar majmuasi tadqiqot maqsadiga erishish, ya'ni O'zbekistonda raqamli moliya tizimini rivojlantirish istiqbollarini kompleks va chuqur tahlil qilish imkonini berdi. Tadqiqot metodlari asosida olingan natijalar keyingi bo'limlarda muhokama qilinib, ilmiy xulosalar va amaliy takliflar ishlab chiqildi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Mazkur tadqiqot doirasida olib borilgan tahlillar O'zbekistonda raqamli moliya tizimi so'nggi yillarda jadal rivojlanayotganini ko'rsatadi. Bank-moliya sektorida raqamli texnologiyalarning keng joriy etilishi moliyaviy xizmatlar ko'rsatish mexanizmlarini sezilarli darajada o'zgartirdi. Elektron to'lovlar, mobil banking, onlayn kreditlash va masofaviy bank xizmatlari aholi hamda tadbirkorlik subyektlari uchun moliyaviy operatsiyalarni amalga oshirishda qulaylik yaratmoqda.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, raqamli to'lov tizimlari O'zbekistonda moliyaviy munosabatlarning asosiy elementiga aylanib bormoqda. Naqd pulsiz hisob-kitoblar ulushining ortishi savdo va xizmatlar sohasida shaffoflikni kuchaytirib, moliyaviy intizomni mustahkamlashga xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, elektron to'lov tizimlari orqali amalga oshirilayotgan operatsiyalar sonining oshishi banklarning operatsion xarajatlarini qisqartirish va xizmatlar tezkorligini ta'minlash imkonini bermoqda.

Mobil banking va raqamli bank xizmatlarining rivojlanishi aholining moliyaviy xizmatlardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirdi. Tadqiqot jarayonida o'rganilgan ma'lumotlar shuni ko'rsatadiki, masofaviy bank xizmatlari ayniqsa yoshlar va kichik biznes subyektlari orasida keng tarqalmoqda. Bu holat moliyaviy inklyuziyaning kengayishiga, ya'ni bank xizmatlaridan ilgari foydalanmagan qatlamlarning moliya tizimiga jalb etilishiga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda.

Fintech kompaniyalar faoliyatining faollashuvi raqamli moliya tizimining rivojlanishida muhim omil bo'lib xizmat qilmoqda. Fintech yechimlar bank xizmatlarining yangi formatlarini joriy etishga, innovatsion mahsulotlar yaratishga va mijozlarga yo'naltirilgan xizmatlarni taklif etishga imkon bermoqda. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, fintech kompaniyalar bilan hamkorlik qilayotgan banklar o'z xizmatlarining raqobatbardoshligini oshirmoqda.

Shu bilan birga, tadqiqot davomida raqamli moliya tizimini rivojlantirish jarayonida yuzaga kelayotgan muammolar ham aniqlandi. Eng asosiy muammolardan biri kiberxavfsizlik bilan bog'liq masalalardir. Raqamli moliyaviy operatsiyalar hajmining oshishi axborot xavfsizligini ta'minlashga bo'lgan talabni kuchaytirmoqda. Kiberhujumlar va ma'lumotlar sizib chiqishi xavfi moliya tizimi barqarorligiga jiddiy tahdid solishi mumkin.

Bundan tashqari, normativ-huquqiy bazaning yetarli darajada moslashmaganligi raqamli moliya tizimi rivojlanishiga to'sqinlik qilayotgan omillardan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. Raqamli banklar, fintech kompaniyalar va yangi moliyaviy mahsulotlar faoliyatini tartibga soluvchi huquqiy mexanizmlarning takomillashtirilishi zarur. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, huquqiy muhitning aniqligi va barqarorligi investitsiyalarni jalb etish va innovatsiyalarni rivojlantirish uchun muhim ahamiyatga ega.

Aholining moliyaviy va raqamli savodxonligi darajasi ham muhokama jarayonida alohida e'tibor qaratilgan masala bo'ldi. Tadqiqot shuni ko'rsatadiki, raqamli moliya xizmatlaridan samarali foydalanish uchun foydalanuvchilarning bilim va ko'nikmalari yetarli bo'lishi lozim. Moliyaviy savodxonlik past bo'lgan sharoitda raqamli texnologiyalarning imkoniyatlari to'liq ishga solinmaydi va bu moliya tizimining samaradorligiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Xalqaro tajriba bilan solishtirma tahlil natijalari O'zbekistonda raqamli moliya tizimini rivojlantirish uchun katta imkoniyatlar mavjudligini ko'rsatdi. Rivojlangan mamlakatlarda raqamli moliya tizimining muvaffaqiyati davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash, innovatsion muhit yaratish va xususiy sektor bilan samarali hamkorlikka asoslangan. Ushbu tajribalarni milliy sharoitga moslashtirish raqamli moliya tizimini yanada rivojlantirishga xizmat qilishi mumkin.

Umuman olganda, olib borilgan tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda raqamli moliya tizimi iqtisodiy rivojlanishning muhim omiliga aylanib bormoqda. Raqamli moliya xizmatlari bank tizimi samaradorligini oshirish, moliyaviy inklyuziyani kengaytirish va iqtisodiy faollikni rag'batlantirishda muhim rol o'ynamoqda. Shu bilan birga, aniqlangan muammolarni bartaraf etish va tizimni yanada takomillashtirish bo'yicha kompleks yondashuv talab etiladi.

Tadqiqot natijalari keyingi bo'limda umumlashtirilib, O'zbekistonda raqamli moliya tizimini rivojlantirishga qaratilgan aniq xulosa va amaliy takliflar shakllantiriladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'tkazilgan tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda raqamli moliya tizimini rivojlantirish jarayoni so'nggi yillarda jadal sur'atlarda amalga oshirilmoqda va u mamlakat iqtisodiy taraqqiyotining muhim omillaridan biriga aylanib bormoqda. Bank-moliya sektorida raqamli texnologiyalarning keng joriy etilishi moliyaviy xizmatlar ko'rsatish sifatini oshirish, operatsion jarayonlarni soddalashtirish va aholining moliyaviy xizmatlardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirishga xizmat qilmoqda.

Tadqiqot davomida aniqlanishicha, elektron to'lov tizimlari, mobil banking va fintech yechimlari moliyaviy inklyuziyani ta'minlashda muhim rol o'ynamoqda. Ayniqsa, masofaviy bank xizmatlarining rivojlanishi aholi va tadbirkorlik subyektlari uchun moliyaviy operatsiyalarni tezkor va qulay amalga oshirish imkonini yaratdi. Bu esa iqtisodiy faollikni oshirish, kichik va o'rta biznesni qo'llab-quvvatlash hamda norasmiy iqtisodiyot ulushini qisqartirishga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda.

Shu bilan birga, tadqiqot natijalari raqamli moliya tizimini rivojlantirish jarayonida bir qator muammolar mavjudligini ham ko'rsatdi. Xususan, kiberxavfsizlik tahdidlari, normativ-huquqiy bazaning yetarli darajada moslashmaganligi, texnologik infratuzilmaning ayrim hududlarda sust rivojlanganligi hamda aholining moliyaviy va raqamli savodxonligi pastligi asosiy to'siqlar sifatida namoyon bo'lmoqda. Ushbu muammolarni bartaraf etmasdan turib, raqamli moliya tizimining barqaror va samarali rivojlanishini ta'minlash mushkul hisoblanadi.

Xalqaro tajriba tahlili shuni ko'rsatadiki, raqamli moliya tizimining muvaffaqiyatli rivojlanishi davlat tomonidan qo'llab-quvvatlovchi siyosat, aniq va barqaror huquqiy muhit, shuningdek, davlat va xususiy sektor o'rtasidagi samarali hamkorlikka bog'liq. O'zbekiston sharoitida ham ushbu omillarni hisobga olgan holda raqamli moliya tizimini rivojlantirish strategiyasini izchil amalga oshirish zarur.

Yuqoridagilardan kelib chiqib, O'zbekistonda raqamli moliya tizimini rivojlantirish bo'yicha quyidagi ilmiy-amaliy takliflarni ilgari surish mumkin:

Birinchidan, raqamli moliya sohasida normativ-huquqiy bazani yanada takomillashtirish, fintech kompaniyalar va raqamli banklar faoliyatini tartibga soluvchi aniq va shaffof mexanizmlarni joriy etish lozim. Bu investitsiyalarni jalb etish va innovatsion faoliyatni rag'batlantirishga xizmat qiladi.

Ikkinchidan, kiberxavfsizlik tizimini mustahkamlash, moliyaviy ma'lumotlarni himoyalash bo'yicha zamonaviy texnologiyalar va standartlarni joriy etish zarur. Bu raqamli moliya tizimiga bo'lgan ishonchni oshirishda muhim ahamiyatga ega.

Uchinchidan, aholining moliyaviy va raqamli savodxonligini oshirishga qaratilgan ta'lim dasturlarini kengaytirish maqsadga muvofiq. Moliyaviy bilim va ko'nikmalarga ega bo'lgan foydalanuvchilar raqamli moliya xizmatlaridan samarali foydalanadi va bu tizimning umumiy samaradorligini oshiradi.

To'rtinchidan, fintech startaplarni qo'llab-quvvatlash, innovatsion loyihalarni moliyalashtirish va banklar bilan hamkorlikni kuchaytirish orqali raqamli moliya ekotizimini rivojlantirish lozim. Bu raqobat muhitini kuchaytirib, moliyaviy xizmatlar sifatini yanada yaxshilaydi.

Xulosa qilib aytganda, O‘zbekistonda raqamli moliya tizimini rivojlantirish iqtisodiy barqarorlikni ta’minlash, moliyaviy inklyuziyani kengaytirish va raqamli iqtisodiyotga o‘tish jarayonini jadallashtirishda muhim strategik ahamiyatga ega. Mazkur tadqiqot natijalari ushbu yo‘nalishda olib boriladigan ilmiy izlanishlar va amaliy qarorlar uchun nazariy va amaliy asos bo‘lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 28-apreldagi ***“Raqamli iqtisodiyot va elektron hukumatni rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”***gi PQ-4699-son qarori.
2. O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki. O‘zbekiston bank tizimini rivojlantirish bo‘yicha yillik hisobotlar. – Toshkent, 2020–2024.
3. O‘zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi. Raqamli moliya va byudjet jarayonlarini raqamlashtirish bo‘yicha tahliliy materiallar. – Toshkent, 2023.
4. Jahon banki. *Digital Financial Services*. World Bank Group Report. – Washington D.C., 2021.
5. International Monetary Fund (IMF). *Fintech and the Future of Finance*. – Washington D.C., 2022.
6. OECD. *The Future of Digital Finance*. – Paris: OECD Publishing, 2021.
7. Gomber, P., Koch, J. A., & Siering, M. *Digital Finance and FinTech: Current Research and Future Research Directions*. Journal of Business Economics, 2018.
8. Arner, D. W., Barberis, J., & Buckley, R. P. *The Evolution of Fintech: A New Post-Crisis Paradigm*. Georgetown Journal of International Law, 2016.
9. Beck, T., Senbet, L., & Simbanegavi, W. *Financial Inclusion and Innovation in Africa*. Journal of African Economies, 2015.
10. Karimov A. A. Raqamli iqtisodiyot asoslari. – Toshkent: Iqtisodiyot nashriyoti, 2021.
11. Xudoyberdiyev S. S. Bank tizimini raqamlashtirish va uning iqtisodiy samaradorligi. – Toshkent, 2022.
12. Allen, F., Gu, X., & Jagtiani, J. *A Survey of Fintech Research and Policy Discussion*. Federal Reserve Bank of Philadelphia, 2020.
13. Ozili, P. K. *Impact of Digital Finance on Financial Inclusion and Stability*. Borsa Istanbul Review, 2018.
14. Claessens, S., Frost, J., Turner, G., & Zhu, F. *Fintech Credit Markets around the World*. BIS Quarterly Review, 2018.
15. Asian Development Bank (ADB). *Digital Finance Innovation and Inclusive Growth*. – Manila, 2022.